

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA ELIMU YA SEKONDARI KIDATO CHA PILI

021

KISWAHILI

Muda: 2:30

MAJIBU

Mwaka: 2003

maktaba.tetea.org

Maelekezo

1. Karatasi hii in sehemu A, B, C, D na E.
2. Jibu maswali **yote** .
3. Majibu **yote** yaandikwe kwenye nafasi ulizopewa.
4. Majibu yote yaandikwe kwa kaalamu yenye wino wa bluu au mweusi.
5. Vifaa **vyote** vya mawasiliano visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
6. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa sehemu ya juu upande wa kulia.

KWA MATUMIZI YA MTAHINI TU		
NAMBA YA SWALI	ALAMA	SAININI TA MTAHINI
1		
2		
3		
4		
5		
JUMLA		

SEHEMU A: UFAHAMU

1. Soma kifungu cha habari kifuatacho kisha jibu maswali.

Maji ni mali ya maisha. Bila maji, hakuna maisha yanayoweza kuishi, iwe ni ya binadamu, wanyama, au mimea. Katika nchi yetu, maji safi ni changamoto kubwa hasa katika maeneo ya vijijini. Wananchi wengi hulazimika kutembea umbali mrefu ili kupata maji, na mara nyingi maji hayo hayakuwi safi. Hali hii imesababisha kuenea kwa magonjwa yanayohusiana na maji kama kipindupindu na homa ya matumbo. Serikali imechukua hatua za kumudu tatizo hili kwa kuchimba visima na kuweka mabomba ya maji katika maeneo mengi. Hata hivyo, bado kuna changamoto ya kuhakikisha kwamba maji yanawafikia wote. Wananchi wengi wamekuwa wakilalamika kuwa miradi ya maji haikamiliki kwa haraka, na wengine wanalazimika kutumia maji ya mifereji ambayo si salama. Maji safi yanapaswa kuwa haki ya kila mwananchi. Ni muhimu kwa kila mtu kushirikiana na serikali ili kuhakikisha kwamba maji safi yanapatikana kila mahali.

MASWALI

(a) (i) Andika kichwa cha habari uliyosoma, kisichozidi maneno matano (5).

Maji ni Mali ya Maisha

(ii) Ni changamoto zipi zinazohusiana na maji safi vijijini?

- Wananchi kutembea umbali mrefu kupata maji.
- Maji yanayopatikana mara nyingi si safi.

(iii) Eleza maana ya maneno yaliyopigiwa mstari kama yalivyotumika kwenye habari uliyoisoma.

- Kumudu: Kushughulikia au kutatua tatizo.
- Miradi: Mipango au shughuli za maendeleo kama ujenzi wa visima.

(iv) Taja magonjwa mawili yanayohusiana na maji machafu.

- Kipindupindu
- Homa ya matumbo

(v) Serikali imechukua hatua zipi za kuhakikisha upatikanaji wa maji safi?

- Kuchimba visima.
- Kuweka mabomba ya maji katika maeneo mengi.

(vi) Kwa nini wananchi wengi wanalazimika kutumia maji ya mifereji?

Miradi ya maji haikamiliki kwa haraka, hivyo maji safi hayawafikii wote.

(vii) Maji safi yanasaidiaje maisha ya binadamu?

Maji safi yanazuia magonjwa na yanasaidia maisha ya binadamu, wanyama, na mimea kuendelea.

(viii) Kifungu hiki kinamaanisha nini kinaposema “maji ni mali ya maisha”?

Maji ni muhimu sana kwa maisha yote ya binadamu, wanyama, na mimea kama mali ya thamani.

(ix) Unafikiri ni kwa nini miradi ya maji haikamiliki kwa haraka?

Ukosefu wa fedha, changamoto za kiufundi, na ukosefu wa ushirikiano wa wananchi.

(x) Ni nani anayepaswa kushirikiana na serikali kuhakikisha upatikanaji wa maji safi?

Kila mtu, ikiwa ni pamoja na wananchi wote.

(b) Andika ufupisho wa habari hii usiozidi maneno themanini (80).

Maji ni muhimu kwa maisha ya binadamu, wanyama, na mimea. Vijijini, wananchi wanakosa maji safi na wanalazimika kutembea mbali, hali inayosababisha magonjwa kama kipindupindu. Serikali imechimba visima na kuweka mabomba, lakini miradi haikamiliki haraka. Wananchi wanalalamika kuhusu maji ya mifereji yasiyo salama. Maji safi ni haki ya kila mtu, na wote wanapaswa kushirikiana na serikali kuhakikisha upatikanaji wake.

SEHEMU B: LUGHA KWA UJUMLA NA UTUMIZI WAKE

2. (a) Andika herufi ya jibu sahihi.

Lugha inaweza kuelezwa kama:

- A. Maneno ya kawaida yanayotumiwa na watu.
- B. Mfumo wa mawasiliano uliokubalika na jamii.
- C. Sauti za wanyama na binadamu.
- D. Njia ya kuandika na kusoma tu.

Jibu: B

(b) (i) Tunga sentensi moja kuonesha rejesta inayoweza kutumika katika maeneo yafuatayo:

- Shambani: Tumia jembe lako kwa makini ili usiharibu mimea.
- Sokoni: Bei ya mboga leo ni shilingi mia tano kwa kilo.
- Nyumbani: Baba, naweza kwenda kucheza na marafiki zangu?
- Mahakamani: Mheshimiwa, nataka kuwasilisha ushahidi wangu.
- Kanisani: Mungu awabariki wote waliopo hapa leo.

(ii) Sahihisha maneno yafuatayo kwa kuandika upya:

- Majji: Maji
- Visma: Visima
- Wanainchi: Wananchi
- Miferej: Mifereji
- Salma: Salama

SEHEMU C: SARUFI

3. (a) Eleza maana ya sarufi.

Sarufi ni uchanganuzi wa muundo wa lugha, ikiwa ni pamoja na fonolojia, mofolojia, sintaksia, na semantiki, ili kuhakikisha mawasiliano sahihi.

(b) Ainisha maneno yaliyopigiwa mstari katika sentensi zifuatazo:

(i) Maji safi ni muhimu kwa maisha. → Nomino

(ii) Wananchi wengi wanakosa maji safi. → Nomino

(iii) Serikali imechimba visima. → Kitenzi

(iv) Mifereji si salama kwa matumizi. → Nomino

(v) Maji yanapaswa kuwa haki ya kila mtu. → Nomino

(c) Nyambua maneno yafuatayo katika hali ya kutendeka, kutendwa, na kutendeana:

KUTENDEKA	KUTENDWA	KUTENDEANA
(i) Tumia	Tumia	Tumiwa
(ii) Chukua	Chukua	Chukuliwa
(iii) Hakikisha	Hakikisha	Hakikishiwa

(d) Bainisha dhima za mofimu zilizopigiwa mstari:

(i) Hawapati maji safi. → Mofimu “-wa-” ni kiwakilishi cha wingi cha jamii ya ki/vy (watu).

(ii) Walilalamika kuhusu miradi ya maji. → Mofimu “-li-” ni kiwakilishi cha wakati wa sasa uliopita.

SEHEMU D: UTUNGAJI

Andika barua kwa Mwenyekiti wa Kijiji chako, S.L.P 123, Morogoro, ukimweleza kuhusu changamoto za maji safi katika kijiji chako na kumuomba achukue hatua.

Samir juma
S.L.P 456
Morogoro
Tarehe: Mei 28, 2025

Mwenyekiti wa Kijiji,
S.L.P 123
Morogoro

Mheshimiwa Mwenyekiti,
Naandika barua hii kukuomba uchukue hatua kuhusu changamoto za maji safi katika kijiji chetu. Wananchi wengi wanalazimika kutembea umbali mrefu kupata maji, ambayo mara nyingi si salama, hali inayosababisha magonjwa kama kipindupindu. Miradi ya maji haijakamilika haraka, na wengine

wanatumia maji ya mifereji. Tafadhali, hakikisha visima vipya vinajengwa na mabomba ya maji yanawafikia wote ili kuboresha afya ya wananchi.

Wako katika utumishi,
Samir Juma

SEHEMU E: FASIHI SIMULIZI

5. (a) Jaza nafasi zilizoachwa wazi kwa kuchagua jibu sahihi kutoka kwenye orodha uliyopewa:

- (i) Ngano ni ... Hadithi za watu wa kale.
- (ii) Methali hutumiwa ... Kufundisha maadili.
- (iii) Maigizo yanahitaji ... Ugizaji na hadhira.

(b) Taja faida tatu za ngano kwa watoto.

- Zinawafundisha watoto maadili ya kijamii kama haki na uadilifu.
- Zinasimua mawazo ya ubunifu na kufikiri kwa watoto.
- Zinaburudisha na kuwapa watoto furaha kupitia hadithi za kale.

(c) Eleza tofauti mbili kati ya ngano na hadithi za kiajabu.

- Ngano zinahusisha hadithi za watu wa kale na mara nyingi zina maana za kihistoria, wakati hadithi za kiajabu zinahusisha wanyama wanaozungumza na hazina msingi wa kihistoria.
- Ngano zina lengo la kufundisha maisha ya zamani, lakini hadithi za kiajabu zinalenga burudani na maadili ya msingi kupitia mifano ya wanyama.